

Nu de tweede vraag: wat moest Nederland doen, indien niet Duitsland maar Frankrijk en Engeland de territoriale onschendbaarheid van Nederland zouden aantasten? Het heeft zin, die vraag te behandelen. Zeker, het geval heeft zich niet voorgedaan. Het leek ook niet waarschijnlijk dat het zich ooit *zou* voordoen. Niet waarschijnlijk – maar niet onmogelijk. En juist de discussie over deze vraag moest duidelijk maken, hoe men de neutraliteit interpreteerde.

Men kan zich dan indenken dat die tweede vraag voor sommige ministers een benauwend dilemma vormde. Immers, leek het enerzijds ondenkbaar dat men bijvoorbeeld een landing van een Frans-Engels troepencontingent in Vlissingen, Hoek van Holland en IJmuiden over zijn kant zou laten gaan, het was anderzijds niet minder ondenkbaar dat Nederlandse militairen zouden gaan schieten op Franse en Engelse en dat het land in een situatie zou belanden waarin het niet mogelijk zou zijn om, zonder een onmiddellijke Duitse bezetting uit te lokken, een Duits aanbod tot hulpverlening van de hand te wijzen. Vooral de koningin was in dit opzicht bij tijd en wijle van grote zorg vervuld, 'menigmaal', zo verhaalde ons haar dochter, 'getuigde zij jegens mij van haar angst dat wij aan de verkeerde kant in oorlog zouden geraken. 'Stel je voor dat dat zou gebeuren', zei ze dan. Ze noemde het een groot gevaar.'¹ Dit dilemma nu, werd in de ministerraad nimmer grondig doorgesproken, het werd er ook nooit formeel aan de orde gesteld. 'We dachten dat de Geallieerden wel niet zo stom zouden zijn', verklaarde de

durch Süd-Limburg marschieren, dann würde Holland sich lokal widersetzen, kolossal schreien, aber bestimmt nicht zum Gegenangriff schreiten und bestimmt nicht England und Frankreich um Hilfe anfehlen. Een vreemde brief! Wie is die *Gewährsmann* (vertrouwensman) geweest? De door hem bedoelde *Aktionsausschuss* is niet 'wiederholt', maar slechts enkele malen bijeengekomen, particulieren waren daar nimmer bij aanwezig. Met volledige medewerking van mr. van Kleffens en anderen hebben wij in 1956 getracht na te gaan, wie die *Gewährsmann* geweest kan zijn. Dit onderzoek is zonder resultaat gebleven. Het kan zijn dat iemand die niet bij de bepaling van het regeringsbeleid betrokken was, hier of daar in Den Haag iets opgepikt heeft waaruit hij, eigen belangrijkheid opblazend, een rapport voor de *Sicherheitsdienst* distilleerde. Op het gebied van spionage en inlichtingenwerk pleegt het van *Wichtigster* te wemelen. Het verdient overigens de aandacht, dat ook dit rapport opmerkte dat Nederland zich tegen een doortocht van Duitse troepen door Zuid-Limburg '*lokal widersetzen*' zou, anders gezegd: er zou dan een oorlogstoestand intreden tussen Nederland en Duitsland.

¹ Koningin Juliana, 24 febr. 1969.